

De jacht, het veld, de jagers en het wild

W. (Wim) Dooren

De jacht, het veld, de jagers en het wild

– W. (Wim) Dooren

De jacht, het veld, de jagers en het wild

W. (Wim) Dooren

De jacht, het veld, de jagers en het wild:

Een gedachtegang

Ten geleide

Als jongetje van zo'n jaar of twaalf was ik gefascineerd door de jacht en de jagers. Het imposante van de hulzen, het kruit en de knallen, van de dubbelloops geweren en van de wetenschap dat het om levensgevaarlijke spullen gaat.

Daarbij ook de opwinding in het veld. Door de plotseling opvliegende patrijzen; totaal niet opgemerkt, maar ze zijn er wel. Net als de wegsputtende haas, een snel fladderende snip, enzomeer. De spanning bij de omsingeling van een 'boerenbosje'; komt er wat uit?

Later zelf de hengelsport beoefenend, zoekend naar roofvissen met liefst drijvend aas (kunstvliegjes, drijvende kunstvisjes), ervoer ik die spanning opnieuw. En wat het met je doet als op een moment er inderdaad een forel op je vlieg springt of een snoek op je *plug*. Dat waren de momenten waarop ik, in terugblik, de jagers met wie ik toendertijd nabij Eemster door het veld liep, een beetje beter dacht te begrijpen.

Ondertussen is de tijd een fiks eind verder.

In de samenleving is discussie gaande over de jacht en over het sportvissen. Over of het nou eigenlijk wel deugt om als individu een zeker plezier te beleven aan het doden van een wild dier.

In die discussie speelt ook de vraag of het nou eigenlijk wel deugt dat we als samenleving een zeker plezier beleven aan iets als het Oostvaardersplassen-gebied, waar beesten, na eerst door mensen te zijn uitgezet, aan hun, soms gruwelijke, lot worden overgelaten. Vervolgens rijst nog de vraag of wildviaducten voor de ecologische hoofdstructuur goede investeringen zijn in een tijd van overheidsstekorten en economische crisis.

Inmiddels zestig-plus zijnde ben ik hogelijk geïnteresseerd in zo ongeveer elke maatschappelijke discussie en die fascinatie voor de jacht is ook nog helemaal in tact.

Wat kan ik beter doen dan dit eens grondig te onderzoeken? Dat dan met behulp van het creatieve middel waarover ik beschik: fotografie.

Het project is geboren.

In het voorjaar van 2012 spreek ik mijn vroegere buurjongen (hij was beginnend jager toen ik als jongetje meeliep): Of ik zou mogen fotograferen tijdens de Eemsterse jacht-zaterdag?

Ja, dat mocht.

Later bleek me dat ik gewoon ronduit welkom was en volop gastvrijheid kreeg aangeboden. Voor het fotograferen kreeg ik maar één beperking opgelegd, voor mijn eigen welzijn: Niet in het schootsveld gaan staan. Voor de rest: Fotografeer maar, je bent volledig vrij.

In dit boekje benader ik het onderwerp van mijn fascinatie op twee manieren.

Allereerst met dit beknopte essay; een uitgeschreven gedachtegang over de jacht. Het is het denken van een volstrekte leek; ik ben geen filosoof, geen ethicus en ook al geen jager.

Die gedachtegang is me geworden al deelnemend, als fotograaf, aan de jachtdagen en later door de gemaakte foto's steeds opnieuw te bekijken en op me in te laten werken. En uiteraard zijn er de dingen die ik lees in kranten, weekbladen, op het Internet, etc.

Het essay wordt gevolgd door een tweede benadering: een selectie uit de foto's die ik tijdens mijn zoektocht maakte.

Jeugdsentiment

Het project is voor mezelf tevens een *sentimental journey*. Terug naar het 'met de jagers mee', zoals toen het schooljongetje in Eemster.

Eemster, het gehuchtje waar ik als kind woonde. Ik ben er niet ver van weg verhuisd, maar toch, arriverend op '*de tej*', vlakbij het huis en de tuin waar ik opgroeide; een beetje week werd ik wel.

Later ervaar ik hoe het landschap hier en daar compleet anders is dan in m'n herinnering. De ruilverkaveling heeft veel herkenningpunten uit mijn jonge jeugd verwijderd en nieuwe elementen toegevoegd.

Cultuur

Al fotograferend en mijmerend bedenk ik me dat het bij de jacht gaat om een wel heel oude cultuur. Een cultuur die terug gaat naar tijden ver voor de uitvinding van het buskruit. Zo ver, dat misschien de jacht onderdeel is geworden van onze menselijke biologie, als resultaat van evolutie. De oermens overleefde en plantte zich voort indien succesvol als jager/verzamelaar.

Cultuurhistorisch

De huidige jacht op het Drentse platteland kent ook meer recente, interessante cultuurelementen met wortels in het verleden.

Zo is er de actuele betekenis die de in oorsprong middeleeuwse boermarke heeft voor de verhuur van jachtrecht. De boermarke incasseert van de jachtcombinatie de huurpenningen. Ingevolge de wet moet de jachtcombinatie kunnen beschikken over veertig

aaneengesloten hectares landbouw- en eventueel woeste grond per lid van de combinatie.

De boermarke gebruikt deze jaarlijkse inkomste om aanschaffingen te betalen die het gezamenlijke belang van de markeboeren dienen.

De individuele boer kan een jager benaderen om wildschade op een van zijn percelen te bestrijden, de jagers mogen in het gehuurde areaal (binnen wettelijke beperkingen uiteraard) vrij jagen.

Beheer

Het tweede cultuurelement is zodoende het beheer van de wilde levende have in het agrarische gebied. Dat is meer dan het beperken van wildschade. Het gaat ook om het gezond houden van de wildstand. Door het sneuvelen van enkelen blijft de groep als geheel gezond.

Dit alles strak gereguleerd met de Flora- en faunawet.

Schaalvergroting in de landbouw en daarmee deels ook ander gebruik en beheer van landbouwgronden, heeft de wildstand doen teruglopen. De patrijzen zijn nagenoeg verdwenen, met de weidevogels gaat het niet goed en ook in Eemster is het aantal hazen verminderd.

Vossen, wilde katten en de niet meer door DDT vergiftigde roofvogels hebben daar een aandeel in, maar vooral ook de gedaalde en tegennatuurlijke ('s zomers hoog, 's winters laag) waterstand, de grotere landbouwarealen met eenzijdige begroeiing en het verlies aan 'rommelhoekjes'.

Het volume van door de jacht gesneuveld wild is nu dan ook fors lager dan 50 jaar geleden.

Jachtcultuur

Een derde 'cultuurlaag' heeft betrekking op de jagers zelf.

In het oog springt allereerst de uitrusting.

De voorliefde voor een soort van brons-groen uniform. Terzijde: Het is nog maar de vraag of je in bijvoorbeeld blauwe kleren minder hazen treft. Maar des jagers kleurstelling betekent wel een perfecte harmonie met het landschap waarin de jacht plaatsvindt.

En er is natuurlijk het materieel. De geweren (en buksen) in soorten en maten (dubbelloops *juxtaposé* of *superposé*), idem de munitie, een mes, het hondenfluitje, het elektronische zendertje om een ongezeglijke hond te kunnen kapittelen, de *four-wheel-drive* auto (ook groen). Kortom: *The boys and their toys*.

Bijbehorend is ook een soort geheimtaal. Zo wordt bijvoorbeeld het kaliber van een hagelgeweer aangeduid met een geheel getal dat de loopdiameter beschrijft. Dit getal nu geeft aan hoeveel ronde kogels uit een Engels pond lood kunnen worden gehaald. Zo past in een loop van 'kaliber 12' een ronde kogel die 1/12 deel weegt van een Engels pond lood. Dus hoe lager het getal, hoe groter de patroon.

De weidelijkheid

Naast de uiterlijkheden bestaat er ook een gedeeld en verinnerlijkt besef over hoe het hoort bij de jacht: De weidelijkheid.

De NRC van 21 oktober 1999 berichtte over dat begrip:

De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV) heeft gedrags- en weidelijkheidsregels vastgelegd. Dit zijn de regels van fatsoen voor de jager. De KNJV beschikt over een tuchtcommissie. Als een jager zich niet aan de weidelijkheidsregels houdt, kan de commissie de jager berispen of de politie adviseren de jachtakte in te trekken dan wel niet te verlengen.

De krant vervolgde:

- Jachtveld -

De jager dient flora en fauna te beschermen tegen onredelijke of onrechtmatige aantasting, het dier te helpen in barre omstandig-

heden, contact te houden met de grondgebruikers en zijn jacht- en natuurkennis op peil te houden.

- Schieten -

De jager behoort alleen te schieten als hij het dier voldoende kan herkennen, dodelijk kan treffen en ook binnenhalen. Er dient niet geschoten te worden als het dier op dat moment gemakkelijker te raken is door een andere jager.

- Dieren -

De jager dient alle middelen aan te wenden om de dieren niet onnodig te laten lijden. Hij moet ervoor zorgen dat hij het wild binnenhaalt en niet in het veld laat liggen.

- Medejagers -

De jager gedraagt zich collegiaal ten opzichte van medejagers, brengt de jacht niet in diskrediet en volgt stipt de aanwijzingen van jachtmeester of jachttopziener.

Deze vier paragrafen in de NRC vatten in totaal 23 gedragsregels samen.

Essentieel voor de weidelijkheid is evenwel niet zozeer dit exacte aantal regels, maar veeleer de gezindheid erachter: Verantwoordelijkheid voor de biotoop en respect voor het dier.

Ik heb dit daadwerkelijk gezien tijdens mijn meelopen. Toen een geschoten haas toch nog verder rende en verdween in ruige begroeiing achter een brede, diepe sloot, werd de door de jagers diep-beleefde urgentie zichtbaar. Honden sturen om de plek te vinden, vlot twee man er naartoe en dan een snel einde. De opluchting over de (relatief) goede afloop: geen lange lijdensweg voor een door één van ons geschoten haas.

Hier is een filosofisch standpunt te herkennen: De mens staat boven de rest van de natuur en draagt daarom verantwoordelijkheid voor de biotoop en wat er in leeft.

Het is het beeld van het rentmeesterschap; het jagen is daarbij oogsten, de beloning voor het deugdzame beheer van de biotoop. Maar ook voor deugdzaamheid tijdens het oogsten; de weidelijkheid.

Al enige tijd is er een concurrerend filosofisch standpunt in opkomst: Mens en dier als nevenschikte categorieën, met vergelijkbare niveau's van bewustzijn, emotionaliteit, etc.

Dit kan tot verregaande uitwerkingen leiden: De al genoemde Oostvaardersplassen en bijvoorbeeld het politieke streven tot het verbieden van eerst 'de plezierjacht' en daarna de hengelsport.

Deze uitwerkingen krijgen extra kracht door het 'stadse sentiment' met betrekking tot dierenleven en -leed.

Er wonen meer mensen in stedelijk gebied dan op het platteland, waardoor het genoemde politieke streven aan kracht wint.

Zo werd de traditionele vossenjacht in Engeland en Wales verboden toen in 2004 er meer mensen in Londen woonden dan daarbuiten.

De nevenschikking van mens en plant is (voorlopig?) nog geen actieve filosofie, alhoewel sommigen toch ook al erg geïnspireerd raken door bomen. Ooit kreeg ik, tijdens indertijd mijn wet-houderssprekuren, te horen dat bomen "ook gevoel hebben" en dus niet zomaar gekapt konden worden. Toch was de beplanting rond de kerk in Diever aan gedeeltelijke verjonging toe, om te voorkomen dat op een dag het hele bestand gelijktijdig aan het eind zou zijn.

En er is natuurlijk één van de Oranje prinsessen die met bomen sprak.

Keukenprins en huisdier

Een voor de jacht betekenisvol cultuurelement is verder het culinaire.

Er is een baaiert aan wildrecepten en elk zichzelf respecterend restaurant presenteert in de herfst een 'wildkaart'.

Langs de culinaire lijn lijkt de jacht ook in het stedelijk milieu weer *salonfähig* te kunnen worden. In de *slipstream* van de tendens naar goed voedsel (biologisch, onbespoten, streek- en seizoensgebonden, etc.) krijgt wild een nieuwe waardering.

Zonder jacht evenwel geen wild.

Zodoende.

Een heel oud cultuurelement is natuurlijk het domesticeren van dieren om ze in te kunnen zetten voor menselijke doeleinden.

Een prachtig voorbeeld hiervan is de valkenier en zijn vogel; de valkerij. Enkele millennia voor Christus begonnen in de streek waar nu Irak en Iran liggen, in ons land geïntroduceerd door Karel de Grote (724 - 814) in Het Valkhof te Nijmegen.

De valkerij is ook jacht.

Bij de huidige jacht in Nederland speelt de gedomesticeerde hond een grote rol, de Duitse standers en de verschillende *retrievers*.

De relatie tussen de wildaanwijzende of de geschoten wild apporтерende hond en de jager voert ook ver in de geschiedenis terug.

Samengevat: De jacht zelf is cultuur.

Het huidige culturele klimaat is evenwel niet echt gunstig voor de jacht, of althans zet die onder druk. Er is ook een tegengestelde beweging waarneembaar; stedelijke *culti-culies* die wild herkennen als biologisch, niet geïnjecteerd met anti-biotica, etc., dus 'verantwoord'.

Ook interessant is een zekere parallelliteit: De liefde die de stedelijke appartementsbewoner voor Chihuahua of Afghaanse windhond deelt met die van een plattelandsjager voor zijn apporthond.

Natuur

De jager begeeft zich in een door mensen gemaakt en beheerd, agrarisch cultuurlandschap. Net als landbouw is de jacht ook cultuur.

Toch is de natuur wel heel nabij. In bijvoorbeeld het kale feit dat voor de landbouw, hoewel deels niet meer grondgebonden, het weer nog altijd sterk bepaalt of er verdiend wordt of niet. Voorts is er het effect dat bijvoorbeeld massale vraat door ganzen of duiven (natuur) kan hebben op de jaaropbrengst (cultuur).

De jager kent zowel de cultuur- als de natuurkant van het jachtgebied. Welk weiland is van welke boer? Welke akkers worden steeds bezocht door duiven? Waar in het gebied houden de reeën zich op? Hoeveel zijn het er? Waar ontstaat een nieuwe vossenburcht?

De jager is nieuwsgierig naar de natuurlijke gegevens in het jachtveld. Heeft daar, dus, ook veel kennis van. Is in staat sporen van dieren te identificeren. Weet mij als gast te verbazen met allerlei weetjes, bijvoorbeeld dat hazen geen lichaamsgeur hebben, waardoor de hond een liggende haas soms simpelweg voorbij loopt; niet gezien èn niet geroken.

De jagers die ik ontmoette weten inderdaad heel veel van de natuur. Van de groei, door het jaar heen, van gewassen, andere planten, vee en wilde dieren. Van sporen in veld en bos, de betekenissen ervan, etc.

Voelbaar is dat dit stoelt op een liefde voor de natuur. Wat daarbij ontbreekt is sentimentaliteit. Het is in de verste verte geen apenliefde.

Het is *no-nonsense* natuurliefde.

Een liefde die uitgaat van het menselijke rentmeesterschap over de natuur. Een liefde die daarmee (het functioneren van) de natuur-als-geheel, de biotoop, als onderwerp heeft, nadrukkelijk niet het ene of het andere beestje.

Zodoende zijn des jagers liefde voor de natuur en het daadwerkelijk doodschieten van bijv. een ree op geen enkele manier strijdig met elkaar.

Verder doormijmerend en nog eens herbeschouwend wat het met mij doet als er een forel op de vlieg springt of een snoek op de *plug*, is er nog een andere bewering ook op zijn plaats.

De bewering dat tijdens het jagen, meer bepaald in de tijdsspanne die zich uitstrekt vanaf het opmerken van het wild, via de beslissing te gaan schieten, tot het richten en het overhalen van de trekker, de jager dan zèlf heel even meer natuur- dan cultuurwezen is.

In die korte tijdsspanne bepaalt het limbisch systeem van de hersenen (plus een verhoogde hoeveelheid adrenaline in het bloed) het dan grotendeels instinctieve gedrag van de jager.

Het limbisch systeem combineert 'primitievere' hersenfuncties zoals instinctief gedrag met 'complexere' hersenfuncties zoals het bijsturen van emotionele reacties. Het is evolutionair gezien het oudste deel van de menselijke hersenen.

Na het schot is de jager snel weer onder regime van ook de evolutionair recentere hersendelen, is dan weer meer cultuur- dan natuurwezen.

Zo verschijnt er een interessante paradox in het vizier. Immers, via het rentmeester-concept situeert de jager de mensheid, en dus zichzelf, boven de (rest van de) natuur, maar op het *moment suprême* is de jager juist heel even zèlf natuur. En natuurlijk is precies deze belevenis het fundament onder de motivatie van de jager. Letterlijk één zijn met de natuur, functionerend (al is het maar kort-tijdelijk) op het, vanuit de evolutie gezien oudste hersendeel. Een sterkere *drive* voor menselijk gedrag is er nauwelijks te vinden.

In de biotoop gezien is de jager te beschouwen als vervangende natuur: hij doet wat in een echte oer-natuur geregeld wordt door predatoren (waaronder ook de homo sapiens): soorten gezond houden door de aantallen laag te houden.

Slot

Aan het slot wordt het tijd om de meest prangende vraag die in het voorgaande werd opgeworpen te gaan beantwoorden.

Hoe denk ik er zelf over?

De vraag dus of het nou eigenlijk wel deugt om als individu een zeker plezier te beleven aan het doden van een wild dier.

Die vraag ontledend gaat het om drie sleutelwoorden: plezier, wild en dier.

Het doden van een dier is op zichzelf geen bezwaarlijke actie. Daar bestaat ook maatschappelijke consensus over: de slager oefent in de ogen van velen, vegetariërs wellicht daargelaten, een volstrekt eerzaam beroep uit.

Ligt het soms anders als het een wild dier betreft?

Principieel uiteraard niet. Er is in dit opzicht geen verschil tussen een gekweekt varken dat in het abattoir belandt en de wilde gans die bij Schiphol in de netten terecht komt en later vergast wordt.

Blijft over de kwestie van het plezier.

Voor het varken en de gans maakt het geen verschil of de eerdergenoemde slager en de ganzenvanger wel of geen arbeidsvreugde kennen en al of niet met plezier hun werk doen.

Kortom, voor het betreffende dier is het plezier van de mens een *non-item*.

Is het dan moreel acceptabel om een levend wezen te doden, enkel omdat het kan, *just for fun*?

Met deze vraag komt de crux naar boven.

'Enkel omdat het kan' wordt allerwegen als een te dunne reden gezien.

Er moet een voor de mens of voor de biotoop redelijk belang of streven aan de orde zijn. Bijvoorbeeld zaken als voedsel verwerven, veilig kunnen opstijgen met een vliegtuig of een wildstand gezond houden.

Bij de hengelsport ligt het nog wat ingewikkelder.

Sommige hengelaars nemen hun vangst voor consumptie mee. Het redelijke belang 'voedselverwerving' is daarbij aanwezig. Anderen hengelen *just for fun* en zetten hun vangst dan ook in het water terug. Hier gaat het dus niet om het doden van het dier. De nu toepasselijke weidelijkheid gaat juist over het

voorkomen dat het dier sneuvelt. Hengelen met kunstaas, dichtgeknepen weerhaakjes, lijnbreuk redelijkerwijs voorkomen door voldoende 'zwaar' te vissen, gevangen vis in natte handen nemen, voorzichtig terugzetten, etc.

De sportvisser wordt uitgedaagd door de vraag hoeveel nodeloos leed de vis ondervindt door het gehaakt worden en de daaropvolgende *drill*. De geleerden zijn het daarover nog niet eens.

Uit het voorgaande is één ding in ieder geval duidelijk: het *framen* van de jacht tot 'plezierjacht' is onacceptabel. Die term suggereert het *just for fun*, hetgeen een onware bewering is. Eerder is het *wise use*-begrip van toepassing.

De laatste vraag is die naar mijn fascinatie voor de jacht.

Wat is daar nou de reden van?

Het antwoord wordt gegeven in het tweede deel van dit boekje, met de geschoten foto's.

De reden schuilt namelijk simpelweg in de esthetiek. Tijdens zo'n jachtdag zie je beelden van grote schoonheid.

Als schooljongetje benoemde ik dat zo niet, nu als fotograaf ben ik daar vooral mee bezig.

De Eemsterse jagers; Albert, Bertus, Freek, Jan, Jannes, Jan en Willem, ze stonden me toe mijn plaatjes te schieten.

Ik ben hen daarvoor zeer erkentelijk.

Diever, januari 2014

De jacht, het veld, de jagers en het wild:

De foto's

Copyright © 2014 Wim Dooren
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd
en/of openbaar gemaakt, door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
W. Dooren, Kosterstraat 3, Diever.
De gedrukte oplage zal maximaal 30 exemplaren
tellen.

De jacht, het veld, de jagers en het wild - W. (Wim) Dooren

